

Uchwała z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 118/06

Sędzia SN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Antoni Górski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Krzysztofa K. przeciwko Tadeuszowi K. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 7 grudnia 2006 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu postanowieniem z dnia 28 lipca 2006 r.:

"Czy przewidziana w art. 299 k.s.h. odpowiedzialność członków zarządu spółki z o.o. obejmuje zasądzone w tytule wykonawczym wydanym przeciwko spółce z o.o. koszty procesu oraz koszty postępowania egzekucyjnego umorzonego z powodu bezskuteczności egzekucji, czy też ogranicza się tylko do roszczenia materialnoprawnego zasądzonych od spółki w tytule wykonawczym, którego egzekucja okazała się bezskuteczna, w tym drugim przypadku czy odpowiedzialność ta obejmuje tylko należność główną czy także odsetki ustawowe od należności głównej zasądzone w tytule wykonawczym?"

podjął uchwałę:

Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na podstawie art. 299 k.s.h. obejmuje zasądzone w tytule wykonawczym, wydanym przeciwko spółce, koszty procesu, koszty postępowania egzekucyjnego umorzonego z powodu bezskuteczności egzekucji i odsetki ustawowe od należności głównej.

Uzasadnienie

Powód Krzysztof K. domagał się, na podstawie art. 299 k.s.h., zasądzenia solidarnie od pozwanych Tadeusza K. i Magdaleny D., członków zarządu „A.”, spółki z o.o. w W. należności w kwocie 30 731,53 zł wynikającej z tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko „A.” w postaci prawomocnego nakazu

zapłaty Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 24 lutego 2004 r. wraz z odsetkami ustawowymi od kwot i dat wymagalności wskazanych w tym tytule wykonawczym, a także kosztów procesu poniesionych przez powoda w postępowaniu nakazowym w kwocie 562,80 zł oraz kosztów postępowania egzekucyjnego przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością poniesionych przez powoda w wysokości 300 zł. W odpowiedzi na pozew Tadeusz K. wniósł o oddalenie powództwa, podważając zasadę swojej odpowiedzialności oraz wskazując, że przewidziana w art. 299 § 1 k.s.h. odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie obejmuje zasądzonych w tytule wykonawczym kosztów postępowania rozpoznawczego, jak również poniesionych przez powoda kosztów postępowania egzekucyjnego, tak więc w tym zakresie powództwo powinno ulec oddaleniu.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 28 grudnia 2005 r. uwzględnił powództwo wobec pozwanego Tadeusza K. w całości zgodnie z żądaniem pozwu, zaznaczając, że odpowiada on solidarnie z pozwaną Magdaleną D., co do której zapadł wyrok zaoczny częściowy dnia 21 marca 2005 r.

Przy rozpoznaniu apelacji pozwanego nasunęła się Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu wątpliwość dotycząca zakresu przedmiotowego odpowiedzialności członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, sprowadzająca się do tego, czy w wypadku spełnienia przesłanek odpowiedzialności członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, przewidzianych w art. 299 k.s.h., zasądzeniu na rzecz wierzyciela podlega tylko roszczenie materialnoprawne z tytułu wykonawczego wydanego przeciwko spółce, czy też zasądzeniu podlegają również ujęte w tytule wykonawczym przeciwko spółce koszty procesu i poniesione przez wierzyciela koszty postępowania egzekucyjnego, które okazało się bezskuteczne, a także odsetki ustawowe od należności głównej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy kilkakrotnie wypowiadał się w kwestii, czy odpowiedzialność przewidziana w art. 299 k.s.h. obejmuje odsetki ustawowe od należności głównej. W wyroku z dnia 21 lutego 2002 r., IV CKN 793/00 (OSNC 2003, nr 2, poz. 22) uznał, że odsetki za opóźnienie od odszkodowania dochodzonego na podstawie art. 298 k.h. (obecnie art. 299 k.s.h.), określone w sposób odpowiadający art. 481 k.c., należą się od chwili wymagalności ustalonej zgodnie z art. 455 k.c. Sąd Najwyższy podzielił ten pogląd w wyrokach z dnia 21 maja 2004 r., III CK 55/03 (nie publ.) i z dnia 22 czerwca 2005 r., III CK 678/04 (nie publ.). W uzasadnieniu wyroku z dnia 16

października 1998 r., III CKN 650/97 (OSNC 1999, nr 3, poz. 64) podkreślił, że wyjątek od nieodpowiedzialności członków zarządu w wypadkach zobowiązań powstałych po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości należy uczynić tylko co do tych spośród nich, które są ściśle związane z długiem istniejącym wcześniej, jak zobowiązania o zapłatę odsetek. Stwierdził też, że zgłoszenie wniosku o upadłość dokonane po wyzbyciu się majątku spółki nie zwalnia członków zarządu od odpowiedzialności przewidzianej w art. 298 § 1 k.h. także za odsetki należne od spółki. Przedstawione wypowiedzi Sądu Najwyższego znalazły akceptację w doktrynie.

Analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego nie prowadzi natomiast do jednoznacznego wniosku, czy art. 299 k.s.h. obejmuje roszczenia dotyczące kosztów procesu i postępowania egzekucyjnego. W uzasadnieniu wyroku z dnia 14 lutego 2003 r., IV CKN 1779/00 (OSNC 2004, nr 5, poz. 76) Sąd Najwyższy wskazał, że w odniesieniu do wierzytelności, które powstały już po zgłoszeniu wniosku o ogłoszenie upadłości, odpowiedzialność członków zarządu jest w zasadzie wyłączona, a w uchwale z dnia 25 listopada 2003 r., III CZP 75/03 (OSNC 2005, nr 1, poz. 3) stwierdził, iż odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przewidziana w art. 299 § 1 k.s.h. obejmuje także jej zobowiązania powstałe dopiero po spełnieniu się przesłanek do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 maja 2004 r., I ACa 85/04 (OSAB 2004, nr 3, poz. 16) podkreślił, że uregulowanie przewidziane w art. 299 § 1 k.s.h. ma charakter szczególny i samodzielnie oraz wyczerpująco reguluje odpowiedzialność pod względem podmiotowym i przedmiotowym. Zakres odpowiedzialności materialnoprawnej wynika z tytułu wykonawczego, który może zawierać również zobowiązanie spółki z tytułu zwrotu kosztów procesu wierzycielowi spółki. Jest to zobowiązanie powstałe w związku z dochodzeniem należności na drodze sądowej w celu uzyskania tytułu wykonawczego. Zobowiązanie z tytułu kosztów postępowania egzekucyjnego nie jest ujęte w tytule wykonawczym i powstaje również w związku z potrzebą wykazania przesłanki warunkującej odpowiedzialność członków zarządu. W konkluzji Sąd Apelacyjny stwierdził, że odpowiedzialność przewidziana w art. 299 § 1 k.s.h. nie odnosi się do zasądzonych w tytule wykonawczym kosztów procesu i kosztów postępowania egzekucyjnego, umorzonych z powodu jego bezskuteczności, a ogranicza się do

roszczenia materialnoprawnego zasądzonego orzeczeniem sądowym, którego egzekucja przeciwko spółce okazała się bezskuteczna.

W piśmiennictwie zostały przedstawione dwa stanowiska w kwestii objęcia przez art. 299 k.s.h. kosztów procesu i postępowania egzekucyjnego prowadzonych przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością. Niektórzy autorzy wyrazili aprobatę dla negatywnego w tym zakresie stanowiska Sądu Apelacyjnego w Białymstoku lub ograniczyli się do przywołania fragmentów uzasadnienia wyroku tego Sądu. Został ponadto wypowiedziany odmienny pogląd, że art. 299 § 1 k.s.h. obejmuje swoim zakresem także zasądzone w tytule wykonawczym, wystawionym przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, koszty procesu i koszty postępowania egzekucyjnego umorzonego z powodu jego bezskuteczności.

Artykuł 299 § 1 k.s.h. zawiera ogólną formułę odpowiedzialności członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za jej zobowiązania, jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna. Istnieje ponadto regulacja, która w podobnych okolicznościach bardziej szczegółowo określa zakres rozważanej odpowiedzialności. Artykuł 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (jedn. tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8. poz. 60 ze zm.; dalej: "Ordynacja podatkowa") przewiduje odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za zaległości podatkowe spółki obejmującą m. in. odsetki za zwłokę od zaległości podatkowych i koszty postępowania egzekucyjnego (art. 107 § 2 pkt 2 i 4 Ordynacji podatkowej, które stosuje się odpowiednio do odpowiedzialności członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za należności spółki z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne; por. art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.).

Odmiennie uregulowanie zakresu odpowiedzialności w art. 299 k.s.h. oraz w art. 116 w związku z art. 107 Ordynacji podatkowej, a zwłaszcza wyraźne wskazanie w Ordynacji podatkowej na odsetki i koszty postępowania egzekucyjnego, może przemawiać za poglądem, że według art. 299 k.s.h. członek zarządu nie odpowiada zarówno za odsetki, jak i koszty postępowania. Należy jednak podkreślić, że przepisy Ordynacji podatkowej, tak jak w ogólności prawa podatkowego, są materią szczególną, co do której obowiązują specjalne wymagania dotyczące szczególności aktu prawnego. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 9 listopada 1999 r., K 28/98 (OTK Zb.Urz. 1999, nr 7, poz. 156)

stwierdził, że treść ustaw podatkowych jest określona w przepisach konstytucyjnych (art. 217 Konstytucji), a rządowy projekt ustawy podatkowej nie może mieć charakteru projektu pilnego (art. 123 ust. 1 Konstytucji). W tej materii konieczne jest uregulowanie w samej ustawie wszystkich podstawowych elementów, tak aby unormowanie ustawowe było kompletne, precyzyjne i jednoznaczne. Trybunał Konstytucyjny wskazywał w związku z tym na obowiązywanie reguły o bardziej ogólnym charakterze, zgodnie z którą wszystkie istotne elementy stosunku daninowego powinny być uregulowane bezpośrednio w ustawie (wyrok z dnia 16 czerwca 1998 r., U 9/97, OTK 1998, nr 4, poz. 51). Wynika z tego, że szczegółowe uregulowanie w przepisach Ordynacji podatkowej określonego obowiązku, w rozważanym wypadku związanego z odpowiedzialnością członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za jej zaległości podatkowe obejmujące odsetki za zwłokę od zaległości podatkowych i koszty postępowania egzekucyjnego, nie uzasadnia wnioskowania *a contrario* w odniesieniu do regulujących zbliżoną materię przepisów prawa prywatnego.

Według przeważającego poglądu przyjętego w orzecznictwie Sądu Najwyższego, odpowiedzialność określona w art. 299 k.s.h. (poprzednio w art. 298 k.h.) ma charakter odszkodowawczy (np. uchwały z dnia 4 lipca 1997 r., III CZP 24/97, OSNC 1997, nr 11, poz. 165, z dnia 15 czerwca 1999 r., III CZP 10/99, OSNC 1999, nr 12, poz. 203, wyroki z dnia 19 stycznia 2000 r., II CKN 682/98, nie publ., z dnia 15 maja 2001 r., I CKN 1189/98, nie publ., uchwała z dnia 20 grudnia 2001 r., III CZP 69/01, OSNC 2002, nr 10, poz. 118, wyroki z dnia 7 czerwca 2002 r., IV CKN 1138/00, nie publ., z dnia 21 lutego 2002 r., IV CKN 793/00, OSNC 2003, nr 2, poz. 22, z dnia 28 listopada 2003 r., IV CK 219/02, nie publ., z dnia 28 stycznia 2004 r., IV CK 176/02, "Wokanda" 2004, nr 9, poz. 7, z dnia 21 maja 2004 r., III CK 55/03, z dnia 27 października 2004 r., IV CK 148/04, nie publ., z dnia 14 czerwca 2005 r., z dnia V CK 719/04, nie publ., z dnia 24 czerwca 2005 r., V CK 736/04, nie publ.).

Należy podkreślić, że odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego (art. 481 k.c.) mają również odszkodowawczy charakter; stanowią świadczenie uboczne obok świadczenia głównego, mają więc wobec niego znaczenie akcesoryjne. Roszczenie określone w art. 299 k.s.h. powstaje w zasadzie w chwili bezskuteczności egzekucji wierzytelności objętej prawomocnym tytułem egzekucyjnym wystawionym przeciwko spółce, z reguły bowiem już wtedy,

gdy egzekucja okaże się bezskuteczna, wierzyciele spółki dowiadują się o szkodzie i osobie odpowiedzialnej do jej naprawienia. Termin spełnienia takiego świadczenia odszkodowawczego nie jest jednak oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania. Wymagalność roszczenia należy więc określić zgodnie z art. 455 k.c., a zatem niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania i dopiero od dnia wymagalności świadczenia wierzyciel może, zgodnie z art. 481 k.c., żądać odsetek za opóźnienie w jego spełnieniu.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że członkowie zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością odpowiadają za zobowiązanie tej spółki na podstawie art. 299 k.s.h. bez względu na charakter zobowiązania. Wskazuje się, że odpowiedzialność ta dotyczy wszelkich zobowiązań spółki, zarówno o charakterze cywilnoprawnym, jak i publicznoprawnym (np. uchwały z dnia 19 stycznia 1993 r., III CZP 162/92, OSNCP 1993, nr 6, poz. 103 i z dnia 9 sierpnia 1993 r., III CZP 116/93, OSNCP 1994, nr 2, poz. 35, uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 15 września 1993 r., II UZP 15/93, OSNCP 1994, nr 3, poz. 48, postanowienie z dnia 6 lutego 1996 r., III CRN 61/95, "Prawo Gospodarcze" 1996, nr 6, s. 15, wyroki z dnia 29 kwietnia 1998 r., I CKN 654/97, OSP 1999, nr 1, poz. 6, z dnia 7 maja 1999 r., I CKN 1147/97, OSP 2000, nr 4, poz. 65, uchwała z dnia 20 grudnia 2001 r., III CZP 69/01, wyroki z dnia 21 lutego 2002 r., IV CKN 793/00, z dnia 11 lipca 2002 r., IV CKN 1060/00, OSNC 2003, nr 11, poz. 151, postanowienie z dnia 29 października 2003 r., IV CA 2/03, nie publ., wyroki z dnia 18 marca 2004 r., III CK 351/02, "Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego" 2004, nr 12, s. 27, z dnia 20 maja 2004 r., IV CK 376/03, nie publ. oraz z dnia 27 października 2004 r., IV CK 148/04).

Okoliczność, że art. 299 k.s.h. obejmuje różne rodzaje należności, nie przesądza jeszcze, iż koszty procesu i postępowania egzekucyjnego są objęte zakresem roszczenia z tego artykułu. Za przyjęciem takiego stanowiska przemawiają jednak dalsze argumenty.

W uchwale z dnia 15 czerwca 1999 r., III CZP 10/99 (OSNC 1999, nr 12, poz. 203) Sąd Najwyższy wskazał, że wierzyciel powołujący się na bezskuteczność egzekucji przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością nie może pozwać członka zarządu tej spółki na podstawie art. 298 § 1 k.h. (obecnie art. 299 § 1 k.s.h.) bez uprzedniego uzyskania tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce. Ze względu więc na to, że przepis ten nawiązuje do egzekucji w ujęciu przepisów

postępowania cywilnego, nie może być wątpliwości, iż zobowiązanie spółki wobec wierzyciela zostało uprzednio między tymi stronami prawomocnie osądzone, tylko bowiem taka sytuacja umożliwia późniejsze okazanie się, że egzekucja przeciwko spółce jest bezskuteczna. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2005 r., V CK 129/05 ("Monitor Prawniczy" 2005, nr 20, s. 972), wcześniejsze uzyskanie tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością jest niezbędne do zgłoszenia żądania spłaty długu wobec członków jej zarządu. Skoro zatem wcześniejsze wystąpienie na drogę sądową przeciwko spółce jest konieczną przesłanką dochodzenia roszczeń od członków zarządu, niezbędne jest poniesienie kosztów procesu, które wprowadzie, zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c., strona przegrywająca (spółka) jest obowiązana zwrócić, jednak brak u niej środków musi powodować, że powód nie otrzyma od niej zwrotu kosztów. W orzecznictwie wymaga się wykazania bezskuteczności egzekucji wobec całego majątku spółki, co obliguje nie tylko do poniesienia kosztów uzyskania klauzuli wykonalności, ale zasadniczo także kosztów prowadzonej bezskutecznie egzekucji.

W wyroku z dnia 28 listopada 2003 r., IV CK 219/02, Sąd Najwyższy wyjaśnił że członkowie zarządu ponoszą odpowiedzialność za szkodę wynikającą z braku uregulowania należności jako następstwa zawinionej przez nich utraty „zdolności majątkowej” spółki, powodującej bezskuteczność egzekucji przeciwko spółce. Jest to odpowiedzialność istniejąca obok odpowiedzialności samej spółki i ma na celu wzmocnienie pozycji wierzycieli. W tej sytuacji zasadne jest obciążenie członków zarządu kosztami procesu prowadzonego przeciwko spółce oraz kosztami bezskutecznej egzekucji.

Koszty procesu mają charakter akcesoryjny w stosunku do roszczenia stanowiącego przedmiot sprawy, co wyklucza możliwość ich dochodzenia w jakimkolwiek postępowaniu poza tym, w którym te koszty powstały. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 10 lutego 1995 r., III CZP 8/95 (OSNC 1995, nr 6, poz. 88) zauważył, że nie może ulegać wątpliwości, iż zobowiązanie wynikające z rozstrzygnięcia sądu o kosztach procesu jest zobowiązaniem pieniężnym w ścisłym tego słowa znaczeniu. Stwierdził też, że nie sposób negować cywilnoprawnego charakteru takiej należności.

Za objęciem przez art. 299 k.s.h. kosztów procesu i postępowania egzekucyjnego przemawia także wykładnia funkcjonalna. W wyroku z dnia 6

czerwca 1997 r., III CKN 65/97 (OSNC 1997, nr 11, poz. 181) Sąd Najwyższy podkreślił, że wykładnia art. 298 k.h. powinna uwzględniać przede wszystkim funkcję ochronną praw wierzycieli. W wyroku z dnia 28 listopada 2003 r., IV CK 219/02, wyjaśnił, że odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przewidzianą *ex lege* w celu zagwarantowania wierzycielowi dodatkowej ochrony na wypadek, gdyby egzekucja wierzytelności przeciwko spółce okazała się bezskuteczna. Z wypowiedzi tych jasno wynika ochronny charakter art. 299 k.s.h., który ma umożliwić wierzycielowi skuteczną egzekucję należności.

W uchwale z dnia 25 listopada 2003 r., III CZP 75/03, Sąd Najwyższy stwierdził, że według utrwalonych w orzecznictwie zasad interpretacji przepisów prawa podstawowe znaczenie ma wykładnia językowa, a dopiero gdy ta zawodzi, prowadząc do wyników niedających się pogodzić z racjonalnym działaniem ustawodawcy i celem, jaki ma realizować dana norma, sięga się do dyrektyw wykładni systemowej i funkcjonalnej. Każda wykładnia zmierza do prawidłowego określenia i zastosowania norm prawnych, przy czym nie jest możliwe uzyskanie poprawnej wykładni poszczególnych wyrażzeń i zwrotów zawartych w przepisach prawa w oderwaniu od całości porządku prawnego. Nie można poznać znaczenia przepisów bez poznania funkcji, jakie mają one spełniać. W orzecznictwie aprobowanym przez doktrynę ugruntowany jest pogląd, że art. 298 k.h. wprowadza dodatkową gwarancję dla wierzycieli, ustanawiając *ex lege* subsydiarną odpowiedzialność odszkodowawczą członków zarządu obok odpowiedzialności samej spółki, zatem wykładnia tego przepisu powinna uwzględniać przede wszystkim funkcję ochronną praw wierzycieli. Należy w związku z tym podkreślić, że rozważana funkcja znajdzie pełne urzeczywistnienie wtedy, gdy wierzyciele będą mogli w procesie przeciwko członkom zarządu odpowiedzialnym za sytuację spółki dochodzić roszczeń o zwrot kosztów procesu oraz kosztów postępowania egzekucyjnego przeciwko spółce, umorzonego z powodu bezskuteczności egzekucji.

Zgodnie z art. 299 § 1 k.s.h., członkowie zarządu odpowiadają więc solidarnie za wszystkie zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, *lege non distinguente* także za odsetki ustawowe od należności głównej oraz za koszty procesu i koszty postępowania egzekucyjnego umorzonego z powodu bezskuteczności egzekucji.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale (art. 390 k.p.c.).

